TÖRZSKÖNYV 15.12.

a helyi védelem alatt álló építészeti értékek nyilvántartására

1. A védett érték megnevezése:		Hübschl-féle előkertek és kerítések
2.Helye:	*cím:*	Vác, Ady Endre sétány (korábban: 18. sz. Alsó-Duna sor; 1841 Al Duna sor, 1888-tól Mária Terézia rakpart)
	helyrajzi szám:	3115, 3117/1, 3118/1, 3119/1, 3120, 3123, 3124, 3126, 3129, 3130
	SZT kivonat:	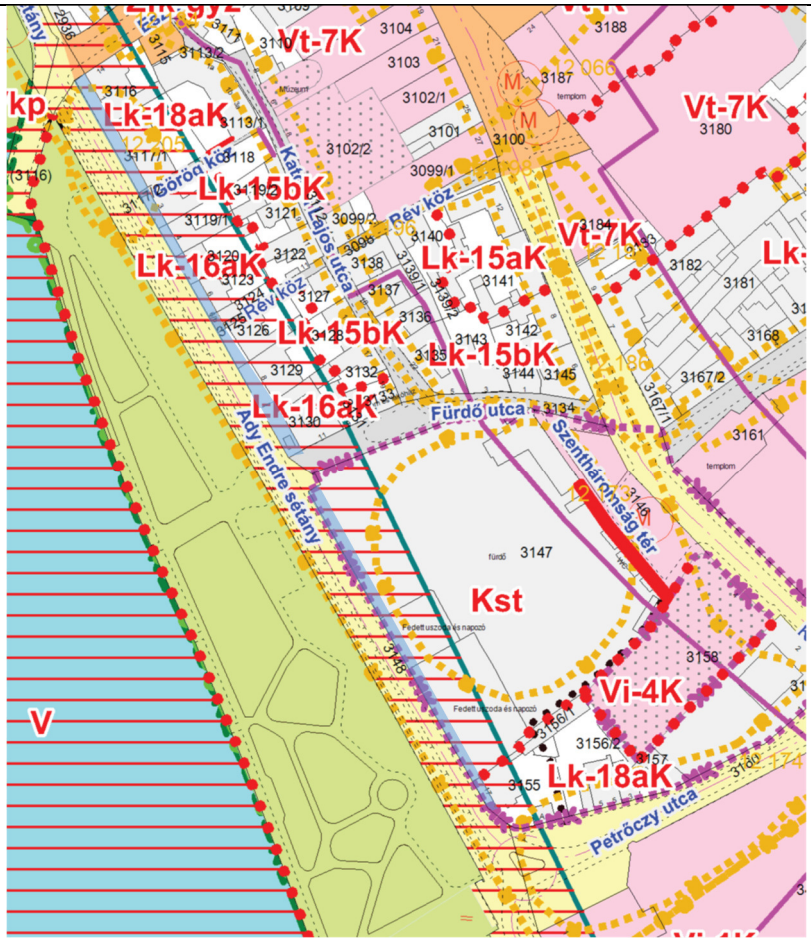
3. A védelmet megállapító rendelet:		…./2022. (……) önkormányzati rendelet
4. A védelem típusa:		TKR. 8. § (1a) b) az építmény része: kerítés, előkerti kialakítás
5. A védett érték rendeltetése:		előkertek és kerítések
6. TKR szerinti besorolás:		Hagyományőrző településközpont

7. Egyéb védelem:	 - helyi védett terület: Belváros, törzsszám: 2.0.2. - látványvédelem - régészeti lelőhellyel érintett -tájvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület övezete
8. A védelem indoklása:	Az egységes Duna-parti korzó hangulatának megőrzése érdekében védendő.
9. A védett érték leírása:	A zártsorú beépítésű lakóházak előtt egységesen kialakított előkert és az azt lezáró kerítés. Eredeti állapotában a kerítés lábazata és oszlopai beton szerkezetűek, lábazata naszályi ciklopkő burkolatú. A kerítéselemek és kapuk haidekker típusúak. Az oszlopok tetején beton virágtartók találhatók.
10. Értékleltár:	
11. Építéstörténet:	***Térképi megjelenítés:*** Az épületek **tömbje Magyarország Első Katonai Felmérése** (1782-1785) térképen jól kivehetőek. A térkép részletezettségéből adódóan itt a házak ábrázolása még nem látható. 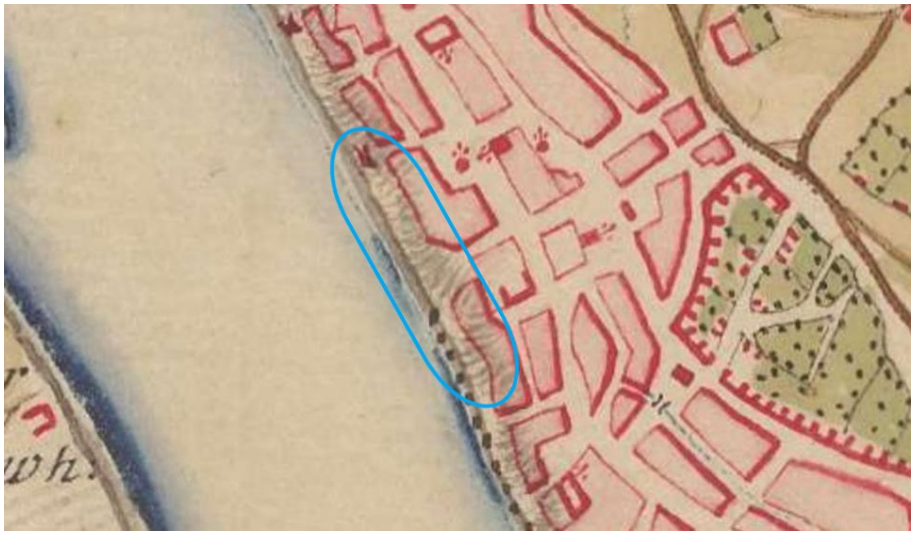 A **Második Katonai Felmérés** (1819-1896) már ábrázolja a házakat, de itt még nem látható a jelenlegi beépítés.

A **Habsburg Birodalom Kataszteri Térképen** (XIX. század) már a mai zártsorú beépítés látható, de még az előkerti kialakítás nélkül.

„A Duna-part rendezése már Kollonits Zsigmond püspök idején megkezdődött, aki 1715-ben elrendelte a part kikövezését. A védfal, út, árok és új házak építését Migazzi Kristóf püspök is szorgalmazta az 1760-as években, és egyúttal sétahellyé is tette a partot. Az 1775. évi árvíz azonban mindezt megsemmisítette. Ezt megelőzően a ferencesek 1771/72-ben, majd Kámánházy László püspök 1813-ban épített védfalat a parton. A város újból 1849-50-ben tervezte védfal kiépítését, de erre csak 1864/65-ben került sor a Tímár utcától a Fürdő utcáig. 1888-ban elfogadta a közgyűlés Péts Sándor városi mérnök Duna-parti rendezési tervét. Ennek alapján építették ki 260 m hosszúságban az Eszterházy utcától a Petróczy utcáig, azaz a révtől a hajóállomásig a Mária Terézia-rakpartot (ma Ady Endre sétány), hogy egyidejűleg a város „legkedveltebb sétahelyévé" is tegyék. Nem kis büszkeséggel számolt be az addig elvégzett munkákról Gajáry Géza polgármester 1891-ben. Eszerint „...a város rendezése és szépítése érdekében oly mérvű munkálatokat és műveket létesített, aminőkkel kevés vidéki város dicsekedhetik". Az 1893-ra befejezett munkák során a rakpartot a budapesti országház előtt felszedett és a városnak ingyen átadott 256 m vaskorláttal kerítették el. Három vaslejárót alakítottak ki, felszereltek 7 nagy vaslámpát, a partot fásították, járdát építettek és megtiltották a szemét lerakását.” (Héjjas Pál - Horváth M. Ferenc: Régi képeslapok - Old postcards - Alte Ansichtskarten, 1896 - 1950 - Váci Történelmi Tár 2. (Vác, 2001))

Az 1910-es évekből származó képeslapok ezt az állapotot mutatják be.

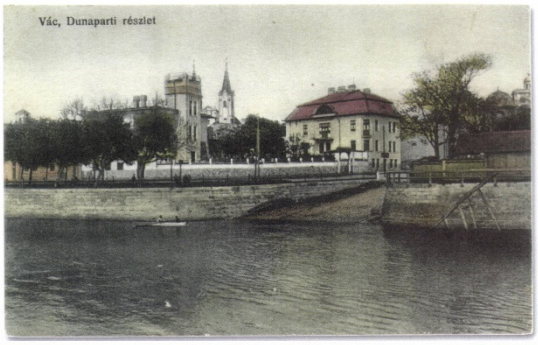

A Váci Hírlap 1933. 18. számában már ír a Márai Terézia rakpart rendezésének folytatásáról, melye Váczy Hübschl Kálmán műszaki tanácsos és Markó József mérnök tervei alapján valósul majd meg.
Az 1933-as évben elkészült a kocsiút kockakővel való burkolása, mely a korabeli sajtó tanulsága szerint a városlakókat nem töltötte el megelégedéssel:

„Ezt a magában álló gyönyörű szépséget, amit hivatalosan Mária Terézia rakpartnak hívnak, a város két évvel ezelőtt rendeztette ínségmunkával. De milyen balul

	sikerült! A vasrács mellett és a fák közölt agyagos útat készített, amelyről porfelhőket szed fel már a lenge szellő is. Úttesttét, melyre egyenesen rákivánkozott a váci aszfalt, — mert hiszen hol legyen csend, ha nem a pihenő és üdülőhelyen — összeszedett használt kockakövekkel rakták ki, melyek két év alatt kátyussá váltak és az áthaladó kocsik utasai, a korzó sétálói együtt szenvednek a pokoli zajtól. Az útszabályozás miatt a gyalogjáró néhol husz-nyolcvan centiméterre is kiemelkedik, oldala porlad és szaporítja a port és a piszkot a dunaparton. Nagy az elkeseredés nemcsak a duna-parti lakók, hanem a dunapartot felkereső, üdülni vágyók között is, az elrontott korzó miatt." (Váci Hírlap 1934. 83. szám: „Gavallér a város 15 háztulajdonossal a Dunaparton") 1934. novemberében készült el a terv a Márai Terézia rakpart (9512/1 hrsz) ingatlan megosztásáról. A már az előkerteket is megjelenítő helyszínrajz a rakpartról 1935 decemberéből való. Ezen látható a tervezett utcakeresztmetszet rajza is. 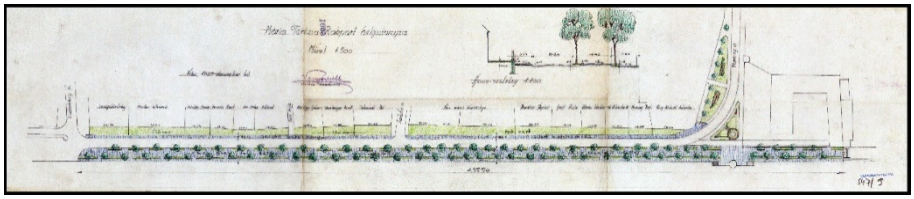 A beruházás keretén belül a ház előtti közterületszakaszokat a háztulajdonosoknak meg kellett vásárolni, de a város cserébe a megvásárolt területet az által készített terveknek megfelelően kivitelezte is. Egységes terméskő támfal készült a virágágyások számára, az előkerti kerítés vasbeton oszlopain további vázákat, illetve szükség szerint villanyoszlopokat helyeztek el. A kerítésbetétek, illetve a bejárati kiskapuk Heidekker ráccsal készültek. Az előkertek kialakításán túl megvalósult még az út aszfaltburkolata is. A városrendezési beruházás célja volt, hogy Vác egyik legfontosabb pihenőterületét rendezze, a városhoz méltó megjelenést adjon neki, hogy a városlakók azt szívesen használják, és idevonzza a látogatókat: „és ha egyszer végre rendbehozzák, a Mária Terézia-rakpart igazán látványosságszámba fog menni." Képeslap 1950-ből
12. Állapotfotók:	Állapotfotó 1950.:

Állapotfotók 2021.:

13. Jelenlegi állapot leírása:	2021.: A 30-as években kialakított egységes arculatot nem sikerült megőrizni. Az utóbbi években mindig az aktuális divathoz igazodva kezdték átalakítani az egyes előkereteket. A jól kitalált, szépen megformált utcakép folyamatosan sérül. A védelem célja a meglévő elemek megőrzése, illetve az eltűnt, átalakított kerítés, illetve előkertszakaszok visszaépítése. A megmaradt eredeti szakaszok is igénylik a felújítást. A helyi építési szabályzat tiltja az előkertekbe való építést. 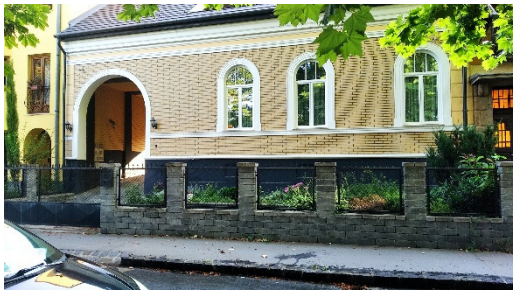 *elbontott, de arányaiban helyesen visszaépített kerítésszakasz* *elbontott, átépített kerítésszakasz, stílusában a szomszédoktól elütő megjelenéssel*

	 elbontott előkert *elbontott, beépített előkert*
14. Felújítási javaslat:	2022: A Duna-parti zöldfelületek, virágoskeretek megtartása az egységes utcaképi megjelenés továbbra is fenntartandó. A még meglévő eredeti kerítéselemek megtartása, helyreállítása támogatandó. Helyreállítandó a 3117/1, 3120 és 3123 hrsz-ú ingatlanok előkerti kerítése.
15. Felújítási támogatás:	-

TÖRZSKÖNYV 15.13.

a helyi védelem alatt álló építészeti értékek nyilvántartására

1. A védett érték megnevezése:		Galamb utca járdaburkolat
2.Helye:	*cím:*	Vác, Galamb utca
	helyrajzi szám:	3482
	SZT kivonat:	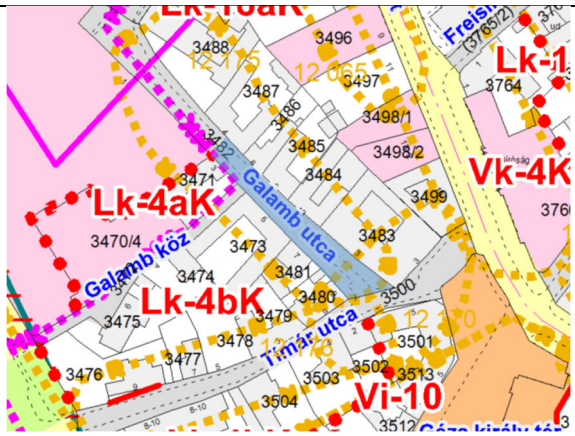
	GPS koordináta:	47°46'24.6"N 19°07'49.3"
3. A védelmet megállapító rendelet:		…./2022. (……) önkormányzati rendelet
4. A védelem típusa:		TKR. 8. § (1a) b) az építmény része: járdaburkolat
5. A védett érték rendeltetése:		járdaburkolat
6. TKR szerinti követelmények:		Hagyományőrző településközpont
7. Egyéb védelem:		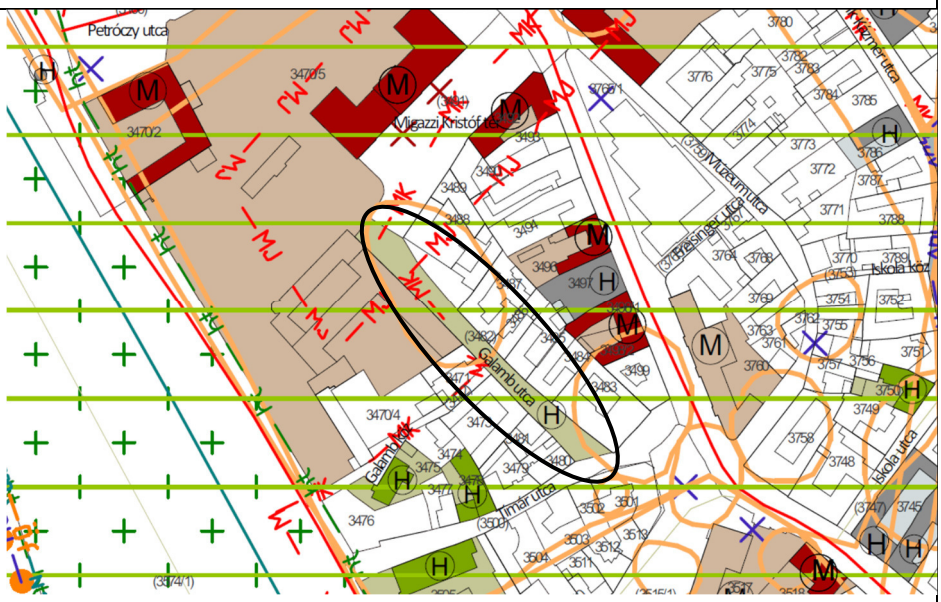 - helyi védett terület: Belváros, törzsszám: 2.0.2. - műemléki környezet: - MJT terület: - régészeti lelőhellyel érintett

	-tájvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület övezete
8. A védelem indoklása:	Vác feltehetően, de nem bizonyítottan legrégebbi járdaburkolata.
9. A védett érték leírása:	A házak előtt futó kerámialap burkolatú összefüggő járda.
10. Értékleltár:	-
11. Építéstörténet:	Térképi megjelenítés: Az utca elhelyezkedése, annak vonala Magyarország Első Katonai Felmérése (1782-1785) térképen jól kivehető. A térképen látható a Püspöki palota, illetve a Galamb utca két oldalán lévő, a mai beépítésnek is megfelelő tömb. A Második Katonai Felmérésen (1819-1896) is látható a Galamb utca vonala. A Habsburg Birodalom Kataszteri Térképen (XIX. század) is ábrázolja az utcát, itt már a Galamb utca elnevezés is olvasható.

Az 1863-as Vác felső városát ábrázoló térképén is látható az utca, elnevezés ezen a térképen nem szerepel.

A Galamb utca a Püspöki Palotától a várterület felé vezető, A Budapesti főúttal párhuzamosan haladó, enyhén íves utca. Korábbi neveit Tragor Ignác leírásából ismerjük: „Kovách Pál-utca: a Migazzi-teret a Géza király-térrel összekapcsoló utca. A XVIII. században Ács- utcának, a XIX.-ban pedig Galamb utcának hívták. Mostani nevét az 1888. évi elnevezés alkalmával dr. Kovách Pál kanonok nevéről kapta, de nem a kiküldött bizottság javaslatára, hanem a közgyűlés külön határozatával. Azért hívták Ács-utcának, mert ácsok laktak benne. Galamb-utcának pedig, mert a Fehér Galambhoz címzett korcsma volt benne.” (Dr. Tragor Ignác: Vác utcái és terei - Vác, 1918)

A házak előtt futó járdaburkolat, mindkét oldalon négyzetes alakú téglaelemekből van kirakva. Háromféle burkolólap figyelhető meg. Az egyik 20×20 cm, 4 cm

vastagságú, kissé szabálytalan szélekkel. A hasonló méretű és vastagságú téglákat általában padlástéglának használták. Van közöttük 21×21 cm méretű 6 cm vastagságú burkolólap, mely a közepében cca. 1 cm széles vájattal 4 felé osztott. A harmadik típusú tégla, 21×21 cm méretű, 7,5 cm vastag, melynek széle az egyik felén 1,5 cm-es vastagságban le van vágva/fózolva.

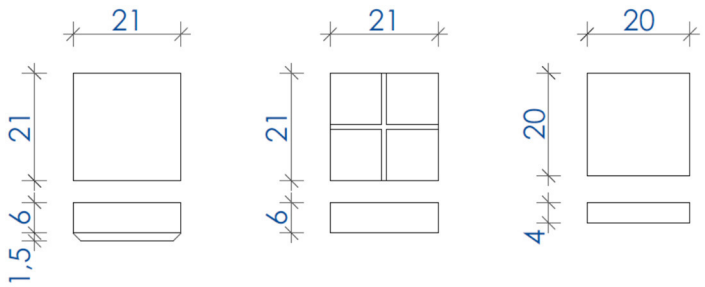

Pár darab hasonló anyagú járólap található a Kossuth téri járdaburkolatban is.
A járdaszakasz készítésének ideje nem határozható meg pontosan, de a város rendezett megjelenése és tisztántartása miatt mindig is fontos téma volt. Az első erre utaló intézkedésről a Sápi Vilmos szerkesztette könyvben (Vác története I. - Studia Comitatensia 13. Szentendre, 1983) a következő olvasható:

„Vácon évszázadok óta jelentős országutak találkoztak és haladtak át, s a dunai rév használata is a környező falvak számára fontos útelágazásként szolgált. Az utak kiépítetlen állapotuk következtében télen a fagy, nyáron a szárazság idején a legjobban használhatóak voltak. Hosszú évtizedes huzavona után 1763-ban a püspökváci tanács elhatározta az utcák elegyengetését és kikövezését. A tanács által kiküldött bizottság 1765. december 3-án tett jelentést az elvégzett munkákról, s ebben kilenc utca és tér, összesen 987 □-öl terület kikövezéséről számolt be. 1760-tól Püspökvác kamatra kihelyezett tőkepénze mintegy 32 180 Ft összegű volt. Amikorra viszont 1774-ben a kövezés, a csatornázás, a több ezer négyszögöles töltés és a 37 híd elkészült; a tanács tőkepénze elfogyott, sőt 18 120 Ft adóssága is lett. A kövezet megcsináltatásánál a városi tanács megemlítette, hogy a kézi és szekeres munkákat tekintve ezek számát tudni sem lehet. A belvárosi utcák kikövezésén kívül a városiasodást segítette elő: az utcák kivilágítására alakult társulat 1840-ben, és az 1764-ben először bevezetett utcarendészeti szabály.”

Az említett utcarendészeti szabályról Karcsú Antal Arzén Vác város története (II. kötet) című munkájában olvashatunk:
„Azonban a nagy főpásztor az egyházi ügyekkeli sürü elfoglaltsága közben is kiterjeszté figyelmét és áldott tevékenységét a város igazgatására, hogy ez biztosabb alapokra fektettetvén, annak közjava annál nagyobb mérvben előmozdittassék. Igy az 1764. jan. 12-kén tartott városi tisztujitás alkalmával tek. Beniczky László püspök-uradalmi praefectus úr, mint tisztujitási elnök felolvasta a gr. Migazzi Kristóf bibornok és váczi főpásztor ő főmagassága által e város java, magán- és közbiztonsága előmozditása végett alkotott azon hires szabványokat, melyek a váczi püspöki lakban ezen évi január 1-ről keltezvék, a nevezett biboros főpap által aláirvák, és a város levéltárában, annak rendelete folytán letétettek az eredeti latin szövegben, ugy magyar és német másolatokban is. Mink itt a mlgos uradalom által magyaritottat adjuk javitott irályban, mely is igy szól:
A Magistrátus és Vácz püspöki város reformjait illető szabványok.:”
„….15. Az utcák, utak tisztasága, az utak javitása és kirakása, csatornák készitése, e város lakóinak mily hasznokra s egészségökre van, és a házak erősitésére is mily hasznos, ki sincs, ki ezt bőven nem értené és érezné. Minthogy pedig ezek nem csekély költségek, munka és igyekezetbe kerültek, illő sőt szükséges, hogy ennyi jó minél

nagyobb szorgalommal és dologgal tartassék fön, sőt, még azután is ernyedetlen törekvéssel előmozdittassék. A csatorna pedig, hogy a viznek lefolyása meg ne gátoltassék, tisztogattassék; amiért is e város minden lakója háza elejét minden szemét, hulladékok, dögtetemek, kőrakások vagy földhányásoktól tisztán tartani köteles, ha csak ezek épités vagy kijavitás végett nem hordatnak oda, minden szombaton söprögetéssel megtisztitani. Ha valami igazitást kell tenni, ez beterjesztendő a tanácsnak, melytől ha nem jő orvoslás, azt az uradalomnak is tudtul kell adni. A port vagy szemetet ki sem szórja szét, hanem rakásra gyüjtse, és ha a Dunához közelebb esik, vesse abba, ha pedig ettől távolabb lakik, midőn a kocsi annak elhordására megjelenik, elvitelét maga is mozditsa elő. Az udvarról semmi tisztátalant vagy disztelent az utcára ki ne vessenek; a ki háza előtt félnapnál tovább valami dögöt eltür, bejelentés nélkül, büntetés alá fog vettetni….”
„….Hogy pedig e rendeletek sora mindenkinek ismeretére eljusson annál könynyebben, és ki sem panaszolkodhassék, hogy neki azokról tudomása nem volt, a tanács minden évben a községnek azt felolvassa, megmagyarázza és kihirdeti. Hogy pedig ezek a megirt rend és mód szerint foganatosíttatnak-e, a püspöki uradalom kötelme leend, azoknak a tanács általi megtartására gondosan felügyelni s minden igyekezettel oda hatni, hogy e szabványpontok az illetők részéről folyton tekintetbe vétessenek. Kelt püspöki lakunkban Váczott 1764. évi január 1-jén.”

Az utakat, utcákat a rendeletnek megfelelően elkezdték „kirakni”, a burkolat kőből készült: „*Ezen időtájban azt is végezte a városi tanács, hogy az utcakövezés, mihelyt az erre szükséges köveket beszerezni lehet, azonnal folytattassék, a kövező két legényt hozván magával hazulról, Pestről, és pedig legelőször is, az aranyhordó fölötti legrosszabb utca az egész városban, rendeltetett kirakatni.*” (Karcsú Antal Arzén: Vác város története)

Városi utcák, terek burkolásának témája 100 évvel később újra előtérbe került, a korabeli állapotokról, és a szükséges teendőkről a helyi lapokban olvashatunk.

„*Nem szólunk ez úttal a közutak kövezetének javításáról, melyre szintén égető szükségünk lenne, mert hát erre a válasz rendesen az, hogy „nincs pénzünk“ s így előbb pénzügyeink rendezéséről kellene okoskodnunk, ez pedig már szintén olyan régen hangoztatott nóta, melyet mindenki dúdol, de senki sem akar rendszerbe hozni: kótára le tenni. — Szólunk tehát csupán a legégetőbb bajról,* ***járdáink rosz kövezetéről****. Első sorban ezen kell segitenünk, mert ez nagyot lenditene városunk jövőjén.*
Nem is kell nagyon sokat törni fejünket azon, hogy miként segitsünk a bajon; ott van a képviselő testületünk által 8 év előtt meghozott szabályrendelet, foganatosittassuk azt s az első lépést megtettük városunk jövője érdekében.
Ha nem csalódunk ezen városunk némi szépitése érdekében hozott rendelet úgy szól, hogy a főutczán — a kő kaputól az alváros utolsó házig, — a káptalan és sáros utczákon házzal biró tulajdonosok tartoznak egy év leforgása alatt házunk előtt a járdát négy szögű kövekkel kirakatni, ellenkező esetben a város fogja az illető háztulajdonosok költségére a köveztetést foganatosittatni.”
Hány év folyt le azóta, s lett-e foganatja a rendeletnek?
Akkor nehány lelkes polgára városunknak jó példával menvén elől a rendelet értelmében a járda köveztetést megkezdé, de a példa követőkre nem talált. Nézzünk csak végig a kijelölt utczákon s alig fogunk látni nehány előtt négyszögű kövezést, hanem igenis girbe-görbe hegyes apró köveket vagy legtöbb esetben feneketlen sarat és port…
…Csak egy kissé több érdeklődés, a fásult közöny levetése s városunk járdái nemsokára nemcsak a városház téren s nehány fő- és káptalan utczai ház előtt, hanem nagyobb részben mindenütt koczka kövezettel lesznek boritva.”
(Váczi Közlöny - III. évfolyam 1881. - 36. szám - Vácz, szeptember 4. 1881.)

Az 1881-ben elfogadott szabályrendelet nem ért el kellő hatást, ezért 1884-ben módosították azt, hogy behajtható legyen a tulajdonosokon a mulasztás. A rendeletet - *„Szabályrendelet Vácz város utczái és közterei, kövezéséről és azok tisztán tartásáról.”* - tehát 1884. április 27-én hirdették ki és július 7-én 4582/1884. számú tanácsi végzéssel valamennyi háztulajdonosnak kikézbesítették.

Az akkori lapokban több hirdetés is megjelent, amely sajtolt téglákat hirdetett, mely alkalmas járdaburkolatként:

A
FLOCH HENRIK
tulajdonát képező
sződ-rákosi téglagyár
ajánlja mindenféle építkezési tégla és cserép anyagait a legjobb minőségben, különösen pedig **járdák kövezésére** olcsóságuk és tetszetős alakjuk által egyaránt alkalmas
SAJTOLT TÉGLÁIT,
melyek tartósságáért a gyár teljes jótállást vállal. A gyár ezenkivül a járdák lerakását is elvállalja a legjutányosabb árak mellett. Megrendelések tehetők akár a telep irodájában **Sződrákoson**, akár pedig a helybeli **kövezőnél**.
A gyárvezetőség.

A
SZŐD-RÁKOSI TÉGLAGYÁR
ajánlja mindenféle építkezési tégla és cserép anyagait a legjobb minőségben, különösen pedig **járdák kövezésére** olcsóságuk és tetszetős alakjuk
(5) által egyaránt alkalmas
SAJTOLT TÉGLÁIT,
melyek tartósságáért a gyár teljes jótállást vállal. A gyár ezenkivül a járdák lerakását is elvállalja a legjutányosabb árak mellett. Megrendelések tehetők akár a telep irodájában **Sződrákoson**, akár pedig a helybeli **kövezőnél**, vagy **Ernyey János** és **Neuwirth Simon** uraknál, kiknél, mint bizományosok és elárusítóknál raktárakat állítottunk fel.
A gyárvezetőség.

(Váci Közlöny 1884)

A kövezésre adott határidő 1886. év első felében telt le. A lapok tanúsága szerint nem sikerült a rendeletben foglaltakat maradéktalanul betartani.

1939-ben erre vonatkozóan újabb rendeletet fogadott el a város, mely rendelet már kizárólag kő anyagú burkolatot engedélyezett járdaburkolatként.
Ennek megfelelően valószínűsíthető, hogy a Galamb utcai járdaburkolat valamikor 1884 és 1939 között készülhetett, s ezzel feltehetően Vác legrégebbi járdaburkolata.

Váci Hírlap I. évfolyam, 5. szám, Vácz, 1887. július 31. számából:

Szabályrendelet

Vácz város utczái és közterei kövezéséről s azok tisztán tartásáról.

1. §. Vácz város területére behozandó kövezetvám, a közlekedési vonalokat képező utczák kövezetének s aránylagos részében a város dunai kőpartjának fentartására és rendezésére lévén forditandók, a városi közgyülés évenkint a költségvetés tárgyalásakor a kövezetvámi jövedelmek számlájára előre meghatározza azon utczai vonalrészeket, melyek a következő pénzügyi év alatt kövezendők és szabályozandók.

A közgyülés e részben tanácsi előterjesztésre, ez által beterjesztett indokolt költségvetés alapján határoz.

Mindenek előtt a főközlekedési vonalakat képező utczák a közlekedés érdekeire való folytonos tekintettel veendők rendezés alá.

2. §. A város utczáinak csak is kocsijárta részei és a csatornák kövezendők és szabályozandók közköltségen, a járdák lerakása és állandó jó karban tartása saját házuk előtt külön-külön magukat az egyes háztulajdonosokat terheli, s az utcza-menti házak közterhét képezi.

3. §. A fő-utczán a kőkapútól le a nagylaktanya során a hidig, az azzal szemben a fazekas-utczába becsavarodó kis-utczáig, úgy a mellék utczák közül a főközlekedési utczákban, úgy mint a vásár, káptalan-, csillag-, szél- és hid utczában a háztulajdonosok a házuk eleje előtt megfelelő, rendesen kövezett járdát készittetni kötelesek; — épitkezéseknél ez az épitési engedélyben világosan meghagyandó. A járda szélességét az egyes utczákra azok szélességéhez képest a városi tanács állapitja meg. A többi utczákban a háztulajdonosok a menynyiben közlekedési érdekek kivánják, a tanács által sártalan törmelékből való járda készitésére kényszerithetők, s viszont a városi képviselő testületi közgyülés közlekedési vagy szépitési érdekekből a járdakövezési kényszert a felsoroltakon kivül más utczára is kiterjesztheti.

4. §. Az előbbi §-ban jelzett utczákban a mennyiben rendesen kövezett járda még valamely ház előtt nem volna, az a legkésőbb két év leforgása alatt az illető háztulajdonosok által elkészitendő. Ellen esetben a járdák az illető háztulajdonos terhére a városi tanács által lesznek megcsináltatandók, s a járda költsége az illető háztulajdonoson pótadó módjára adóvégrehajtásilag beszedendő. Indokolt előterjesztésre a városi közgyülés jogositva van jelen §. határozatai végrehajtását még további két évre felfüggeszteni.

5. §. Ha a 3. §-ban jelzett utczák közül valamelyik két éven belül ujra köveztetének, vagy szabályoztatnék, azon utcza háztulajdonosok kötelesek a házaik előtti járdát az előző §-ban foglalt záros határidő előtt is a kövezéssel egyidejüleg lerakatni és elkészittetni.

6. §. A járdák lerakásánál az utcza szinét emelni, megváltoztatni, vagy lépcsőzetes feljárásokat készitení tanácsi engedély nélkül tilos.

7. §. A létező járdák jó karban tartása és kijavitása úgy a járdák mellé ültetett fák ápolása és óvása az illető háztulajdonosok kötelessége, s azok helyreállitására tanácsilag a 4. §. szigora szerint szoritandó.

8. §. Minden háztulajdonos köteles házának utczai vonala előtti járda részét tisztán tartani, naponként elsöpretni s a nyári időszak alatt naponként legalább egyszer felöntöztetni, télen a jeget róla rendesen felvágatni, azt és a havat eltisztitani, ónos vagy síkos időben pedig homokkal vagy hamuval behinteni.

9. §. A házak telkéről és udvaráról az utczára vezető kifolyásokon és csatornákon vizen kivül egyéb folyadékot az utczára kibocsátani tilos. Különösen tilos mosléknak vagy trágya és istállóbeli folyadékoknak, ürülékeknek, vagy piszkos, úgy bármi üzletből való és büzös folyadékoknak, vérnek, vagy véres viznek az utczára való kibocsátása vagy kiöntése.

10. §. A hó és szemet lerakodási helyeket a rendőrség jelöli ki, és azon helyek kellőleg közhirre teendők. Házi szemet gödrök tartalma két hetenként, s ha közegészségi tekintetek sürgetik, gyakrabban is kihordandó. Más, mint a rendőrség által kijelölt helyre se havat, se bármi hulladékot, omladékot, szemetet perjét, trágyát, havat, vagy állati maradványokat a város egész belterületén lerakni, vagy az utczára kidobni tilos. Büzös vagy rothadásba ment tárgyak, ürülékek a rendőrség által e végre kijelölendő helyekre de csak is éjjeli 10—4 óra között a rendőrség által megállapitandó kellő óvrendszabályok megtartásával szállitandók. (Lásd az 1879. XL. tcz. 125. §-át.)

11. §. Kofák, sátoros kereskedők s az utczák vagy közterek egyéb szokott használói állás helyeiken áruczikkeik után való minden hulladékot, szemetet azonnal összesepretni és eltávolitani kötelesek, ellenesetben az költségükre eszközlendő, ők pedig büntetendők.

Hason eljárás követendő, ha tüzifa felvágásra az udvaron alkalmas hely nem lévén, az az utczán vágatik, úgy szintén az épitkezéseknél is, a mennyiben anyag lerakodó vagy állásheliül köztérség vétetnék igénybe. Ehez képest minden épités engedélyezésével egyidejüleg hatóságilag pontosan kijelölendő az állások és az épitési anyagok helye. Önhatalmilag épitések alkalmával állás vagy rakóhelyül köztérséget igénybe venni tilos. A kijelölt hely után az épités idejére térfoglalási dij nem jár, de arra az épités megkezdése előtt egy héttel rakodni, úgy az épités befejeztével azt 15 napnál tovább elfoglalva tartani tilos. (Lásd az 1879. évi XL. tcz. 119. §-át.)

12. §. A járdákat bármi közlekedési akadályokkal megrakni, vagy elfoglalni, azok mellé különös hatósági engedély nélkül mentő karókat vagy köveket állitani, ugy

a járdákon kocsival, targonczával vagy kézi kocsival járni vagy megállni tilos. Tilos továbbá vasárnap és ünnepnapokon minden olyan beraktárolás és termény szállitás, mely az utczáknak bár csak részben való elállásával vagy elszemetelésével járna. (Lásd az 1868. LIII. tcz. 19. §-át és az 1879. XL. tcz. 52. §-át.)

13. §. Lovaknak akár igás akár hajtó marháknak az utczákon való etetése tilos. Vásárra, vagy heti vásárra jött szekereknél az csakis a vásár- és heti vásár ideje alatt engedtetik meg a rendes vásári állomásokon.

Tilos továbbá lovaknak, állatoknak felügyelet- s megálló kocsiknak a vonó kötelek leoldása nélkül az utczán való hagyása, kovács műhelyek előtt a vasalandó lovaknak a járdán való vasalása. (Lásd az 1879. XL. tcz. 120. §-át).

14. §. Taligások, s az utakat különösen rongáló nehéz fuvarosok közlekedési vagy kövezet kimélési érdekből bizonyos utczák használatára rendőrileg szorithatók, taligásoknál azonkivül a rendőrség által megállapitandó s közhirré teendő azon súly is, melyen túl egyesnek egyszeri térésre felrakni tilos.

15. §. Az utczák és közterek, úgy a dunapart városi köztulajdont képezvén, azoknak bár csak rövid időre való elfoglalása is városi haszonvételt képez, s minden ily térfoglalás, a mennyiben az nem helypénz szedés alá eső vásári árulás czéljából a kijelölt vásártereken történik, vagy a sátorállitási és piaczi szabályrendelet szerint megállapitott térfoglalási illeték alá nem vétetett, négyszegméterenként megszabandó térfoglalási dij veendő, kivévén ha a térfoglalás át- ki- vagy berakodás okáért egy napnál hosszabb időre nem történik.

16. §. Ideiglenesen gazdasági vagy üzleti czélokra, úgy szintén rakodó helyül az utczák és közterekből, beleértve a dunapartból is, azok a rendőrkapitány engedélyével s a közlekedési és közrend érdekei megóvásával vehető igénybe valamely térség, és térfoglalási dijul minden ily ideiglenesen elfoglalt négyszegméter után egy hétre 1 (egy) krajczár lesz a városi közpénztárba befizetendő.

Egy hétnél kevesebb idő egész hétnek, egy négyszegméternél kisebb terület szintén egésznek vétetnek. A vendéglők és kávéházak előtti járda-foglalások, továbbá minden hosszabb időre való térfoglalás, úgy a város tulajdonát képező területeken ács helyek, fa, kő- vagy tégla rakodók és az áruló helyek kijelölése és adása rendes bérajánlása és fizetése mellett a tanács utján a városi közgyüléstől kérelmezendő és külön bérleti szerződéssel rendezendő.

17. §. A jelen szabályrendelet pontos megtartására, különösen az utczák és közterek tisztaságára a rendőrkapitány ügyel fel, és ugyan ő tart nyilván, és köteles kellő dijak behajtása végett jegyzőkönybe venni, s a közpénztárral közölni minden térfoglalást.

18. §. Jelen szabályrendelet s az annak alapján elrendelt rendőri tilalmak ellen vétők 20 forintig terjedő pénzbüntetéssel, behajthatlanság esetén megfelelő eljárással büntetendők; a mennyiben pedig azok az 1879. XL. tcz. által más büntetéssel büntettetnének, annak szabványai alkalmazandók.

19. §. Jelen szabályrendelet belügyministeri jóváhagyása után azonnal életbe lép, s szokásos hirdetés utján közhirré teendő.

Kelt Váczon, 1883. évi szeptember hó 2-ik és következő napjain tartott képviselő testületi közgyülésben. Réty Ignácz polgármester s. k., Regele Károly jegyző s. k.

Magyar kir. belügyminister. 8448/II. szám. Jelen az 1883. évi október hó 23-án 57937. szám alatt kibocsátott itteni rendeletemhez képest módositott szabályrendeletet, az 1879. évi XL. tcz. 5. §-a alapján ezennel azon megjegyzéssel erősitem meg, hogy a 18-ik §-ban „nem fizetés“ és „sujtatnának“ szók alatt „behajthatlanság“ és „büntettetnék“ törvényszerü kifejezések értendők.

Budapesten 1884. évi február hó 9-én a minister helyett: Prónay József s. k. államtitkár. (P. h.)

Végzés. 4582|1884. Az utczák és közterek kövezése és azok tisztán tartása tekintetében alkotott, belügyministerileg jóváhagyott jelen szabályrendelet figyelemmel az annak végrehajtása tárgyában f. évi 48|k. gy. 84. szám alatt hozott közgyülési végzésre, eredetben irattárba tétetvén, megfelelelő számú vagyis 1500 példányban kinyomattatik s az érdekelt háztulajdonosoknak ahoz való szigorú alkalmazkodás végett azon további figyelmeztetéssel, — miszerint a szabályrendelet 3-ik §-ában felsorolt utczákbeli háztulajdonosok mielőtt a házuk előtti járda kiköveztetését megkezdendik, eziránt ezen város hatóságánál jelentést tenni kötelesek – kiosztatik.

Kelt Váczon, 1884. julius 7-én tartott városi tanácsülésben. Kiadta: Regele Károly, jegyző.

12. Állaptfotók:	Állapotfotók 2021.:

	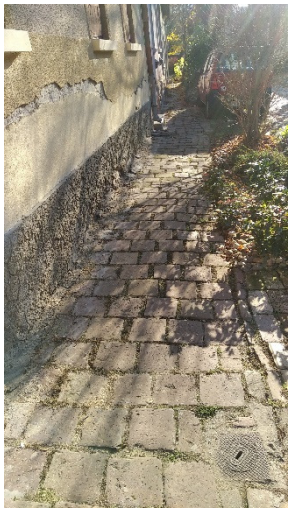
12. Jelenlegi állapot leírása:	2021: A járdaburkolat az utcában egységes képet ad. Némely elem kifordult, de visszahelyezhető.
13. Felújítási javaslat:	Az utcában bármilyen burkolatbontással járó felújítás, korszerűsítés esetén a járdaburkolatot a meglévő állapotnak megfelelően kell helyreállítani.
14. Felújítási támogatás:	-

TÖRZSKÖNYV 17.1

a helyi védelem alatt álló építészeti értékek nyilvántartására

1. A védett érték megnevezése:		Lakóház
2.Hely e:	*cím:*	Vác, Althann Mihály Frigyes utca 2.
	helyrajzi szám:	3018/5
	SZT kivonat:	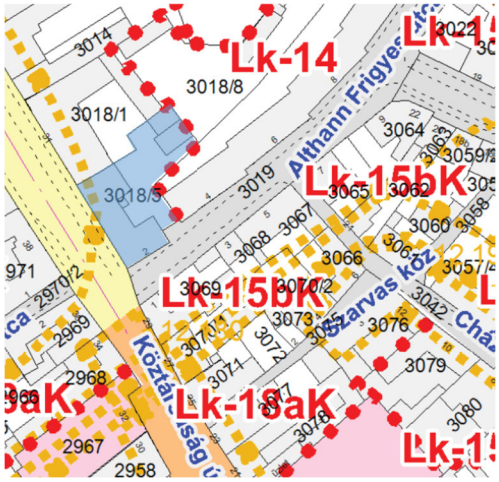
	GPS koordináta:	47°46'49.4"N 19°07'32.1"E
3. A védelmet megállapító rendelet:		…./2021. (……) önkormányzati rendelet
4. A védelem típusa:		TKR. 8. § (1a) a) az építmény egésze
5. A védett érték rendeltetése:		lakóépület, társasház
6. TKR szerinti besorolása:		Hagyományőrző településközpont
7. Egyéb védelem:		 - helyi védett terület: Belváros, törzsszám: 2.0.2. - régészeti lelőhellyel érintett: 12202 - tájvédelmi szempontból meghatározó terület övezete
8. A védelem indoklása:		A Köztársaság út meghatározó épülete, az egykori püspöki kormányzósági épület. Eredeti részletekkel rendelkezik: pl. kőkeretes bejárat
9. A védett érték leírása:		U alakú kétszintes épület osztópárkánnyal és kétsoros zárópárkánnyal. Főhomlokzata 7 osztatú, az egyes homlokzati szakaszok kvádermintás vakolatdísszel vannak elválasztva. A homlokzati szakaszok közepén szintenként egy-egy ablak található. Az ablakok keretezettek, párkánytagozatuk van. A felső szint keretezáése feltehetően az eredeti mintét követi, míg az alsó szint homlokzatdíszei jelentősen leegyszerűsítettek. Az utcai oldalszárny véghomlokzatén barokk kőkeret található.

10. Értékleltár:	Kőkeretes bejárat: Althan Mihály Frigyes emléktábla: Felirata: GRÓF ALTHANN MIHÁLY FRIGYES 1682-1734 1718-TÓL HALÁLÁIG VÁCI PÜSPÖK, BÍBOROS PÜSPÖKSÉGE IDEJÉN KÉSZÜLT EL A VÁROS TÉRKÉPE ÉS TELEKKÖNYVE AZ 1731. ÉVI TŰZVÉSZ UTÁN SOKAT TETT A VÁROS ÚJJÁÉPÍTÉSÉÉRT, MEGKEZDTE A MAI PÜSPÖKI PALOTA ÉPÍTÁSÁT, PAPNEVELDÁT LÁTESÍTETT, FELÉPÍTETTE A „VÖRÖSHÁZAT”. V.V.V.E. 1994. Cégér:

11. Építéstörténet:	**Térképi megjelenítés:** Az épület tömbje **Magyarország Első Katonai Felmérése** (1782-1785) térképen már jól kivehető. A térkép részletezettségéből adódóan a ház ábrázolása itt még nem látható. A **Második Katonai Felmérés** (1819-1869) már ábrázolja a házakat, de a pontos beépítési mód és a házak elosztása még nem látható.

A **Kataszteri Térképen** (XIX. század) a már jelenlegi beépítés látható, az épület pontos lehatárolása is kirajzolódik.

Egykori püspöki kormányzósági épület, melyben a püspöki jószágkormányzó lakott.

„Althann-utca a Gróf Csáky Károly-úttól a püspöki kormányzósági épület mellett az Ambró-utcába vivő utca. Azelőtt Veremutcának hívták. Az 1888. évi bizottság javaslatára a két Althann püspök nevéről.”

Felújítási tervek (PMH Tervtár 59/1413):

	  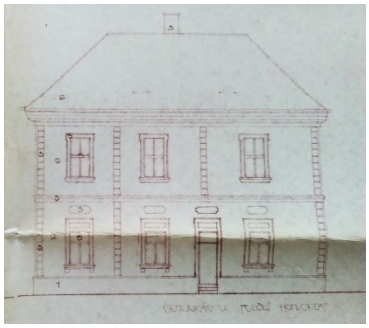 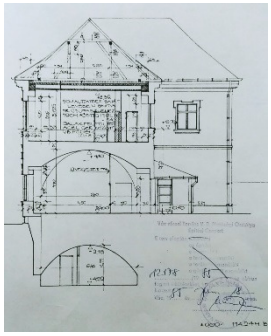 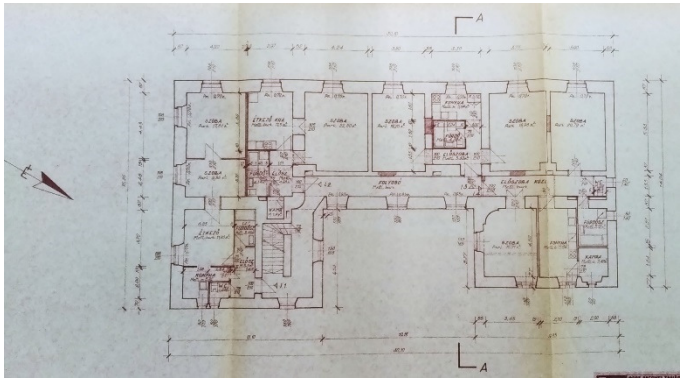
12. Állapotfotók:	Állapotfotók 2021.:

12. Jelenlegi állapot leírása:	2021: A lábazat feletti falszakasz felvizesedett, vakolata lemállott. Az emeleti homlokzati falak festése is megkopott. A nyílászárók állapota szemrevételezés alapján kielégítőnek tűnik, karbantartó mázolásuk esedékes. A tagozatokon, ablakkeretezéseken sérülés nem látható.
13. Felújítási javaslat:	2021: A fal vizesedését meg kell szüntetni, szükség esetén épületdiagnosztikai vizsgálatot kell végezni. A teljes homlokzati felület, az ablakok felújításra szorulnak. Homlokzatfelújítás esetén a vakolatdíszek újragondolása javasolt, törekedni kell az építéskorabeli tagozatok alkalmazására. A kőkeret felújítása kőrestaurátor bevonásával történhet. A külső műanyag redőnytokok eltávolítandók.
14. Felújítási támogatás:	-

TÖRZSKÖNYV 17.2

a helyi védelem alatt álló építészeti értékek nyilvántartására

1. A védett érték megnevezése:		Lakóház
2.Helye:	*cím:*	Vác, Báthori Mikós utca 24.-Görgey Artúr utca 24.
	helyrajzi szám:	3411
	SZT kivonat:	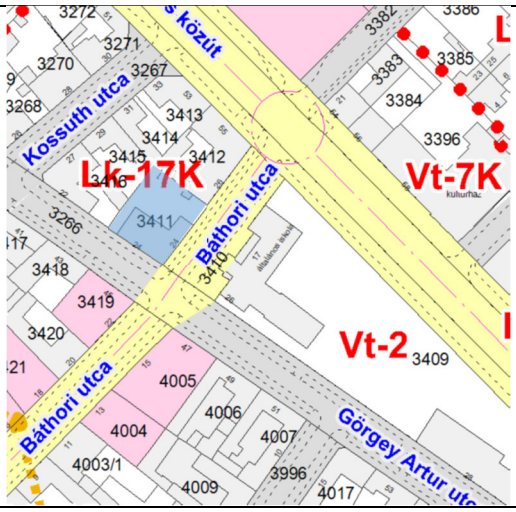
	GPS koordináta:	47°46'40.6"N 19°08'01.9"E
3. A védelmet megállapító rendelet:		…./2021. (……) önkormányzati rendelet
4. A védelem típusa:		TKR. 8. § (1a) a) az építmény egésze
5. A védett érték rendeltetése:		lakóépület
6. TKR szerinti besorolása:		Hagyományőrző településközpont
7. Egyéb védelem:		 - helyi védett terület: Belváros, törzsszám: 2.0.2. - helyi védett utcakép: Báthori utca: 11.1 -tájvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület övezete
8. A védelem indoklása:		A vásártér felparcellázását követően épült egyik első épület. A belvárosi zsúfolt beépítés helyett itt már megjelenik az akkori kor igényeihez igazodó lazább beépítési módú épület, de a belvárosra jellemzően előkert nélküli kialakítású.
9. A védett érték leírása:		Az épület eredetileg megemelt padlószinttel készült földszintes kialakítású, tetőtere később épült be. A ház homlokzata mindkét utca felől háromosztatú, látszó tégla oszlopdíszekkel tagolt. A főhomlokzata a Görgey utca felé néz, itt a középső részben dupla nyílás jelenik meg. Az ablakok vakolatdísszel keretezettek, egyeneszáródású párkányzatúak. Lábazata ciklopkő burkolatú. A szomszéd telkekhez kerítéssel kapcsolódik.
10. Értékleltár:		Eredeti fémszerkezetű kapu.

11. Építéstörténet:	**Térképi megjelenítés:** Az épület tömbje **Magyarország Első Katonai Felmérése** (1782-1785) térképen nem rajzolódik ki. A területen épület ekkor még nem állt. A **Második Katonai Felmérés** (1819-1869) térkép azt mutatja, hogy az épület ebben az időszakban nem létezett, helyén beépítetlen terület volt. A püspöki vörösház előtti téren tartották a vásárokat.

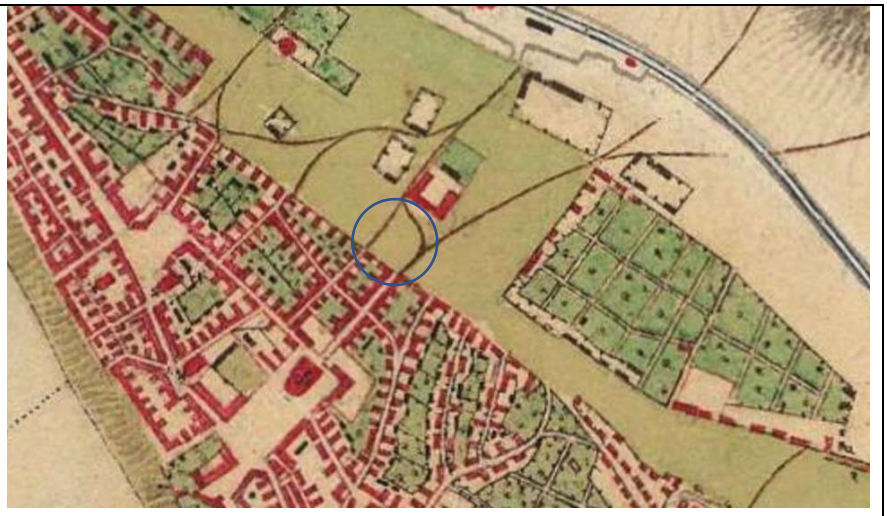

A **Kataszteri Térkép** (XIX. század) még szintén ezt az állapotot jeleníti meg.

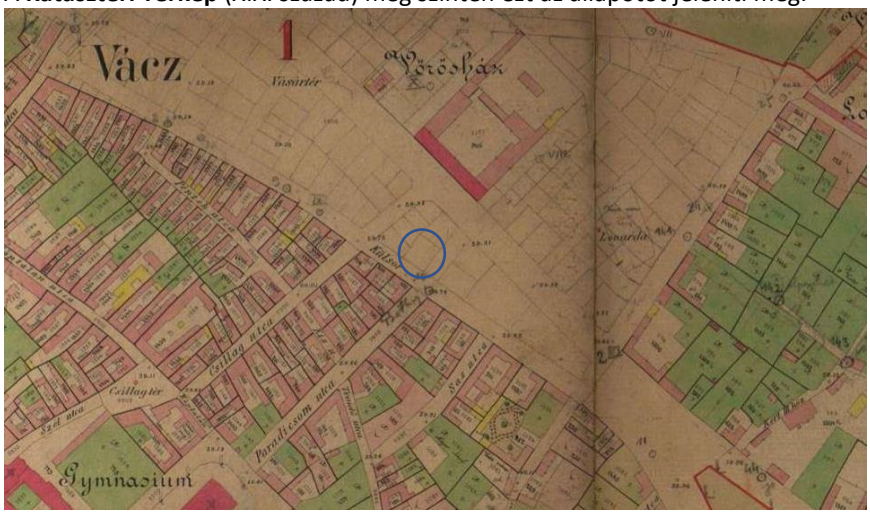

A vásártér felparcellázását 1920-ban kezdték meg, ezután került sor a terület beépítésére.
Az új főút és a régi városrész közötti tömb egyik saroktelkére készítette Mojzes József kőművesmester egy földszintes lakóház terveit János Hubert és neje számára. A terven szereplő épület a jelenlegi Görgey utcára tájolt főhomlokzattal készült. Itt helyezkedtek el a főhelyiségek: a nappali, az ebédlő, illetve a fő hálószoba, a Báthori utca felé még egy szoba szerepelt a terveken. Az épület megközelítése az udvar felőli teraszról nyíló bejáraton keresztül történt. Az előszobával szemben, középen az ebédlő helyiség helyezkedett el. Az udvar felőli oldalon pedig a kiszolgáló helyiségeket helyezték el, a konyhát, kamrát és a fürdőszobát. A ház a Báthori utcai részen alápincézve készült.

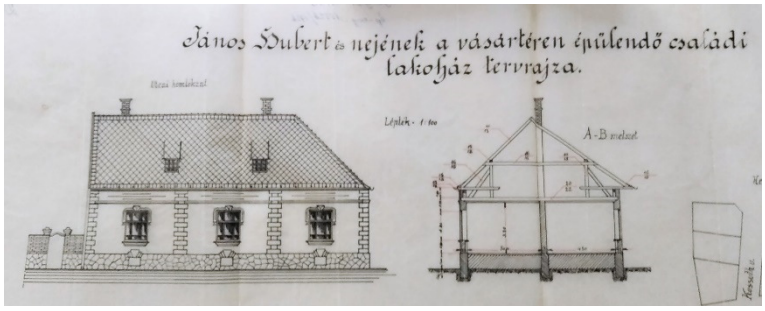

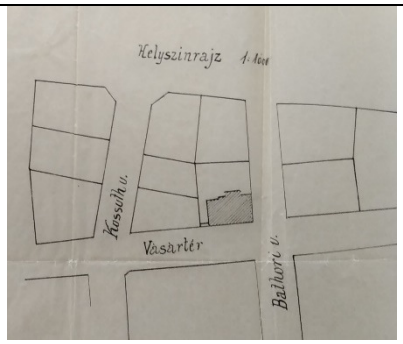

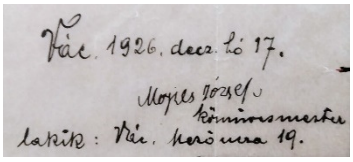

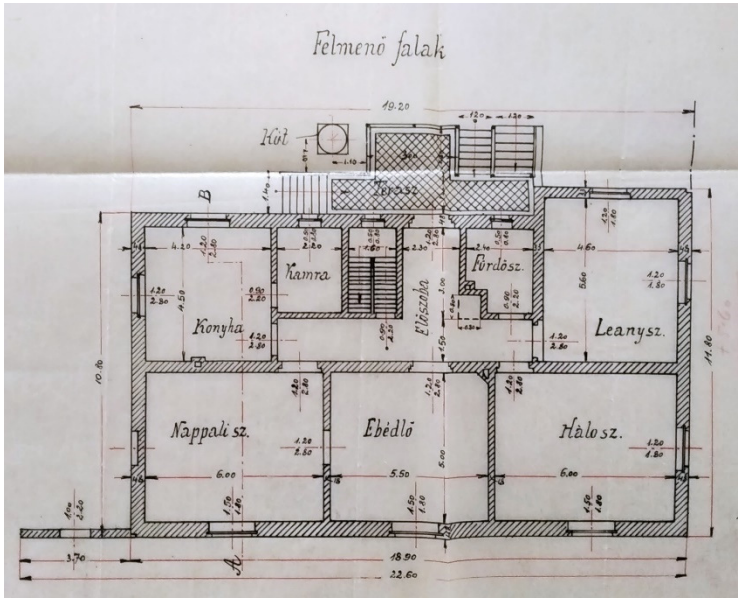

(PMH Tervtár 105/4522)

Később, 1929-ben egy mosókonyhával bővítették a házat a Görgey utca felőli oldalon, így nyerte el mai L alakját az épület.

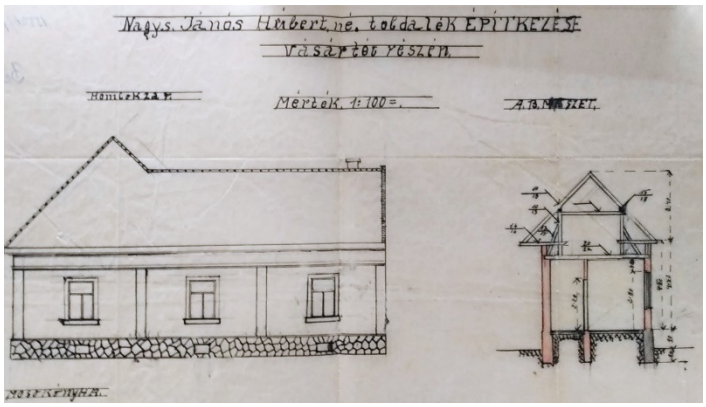

	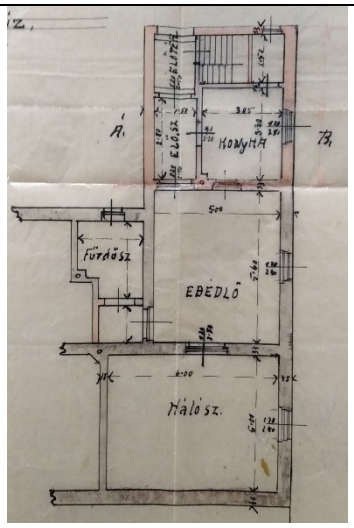 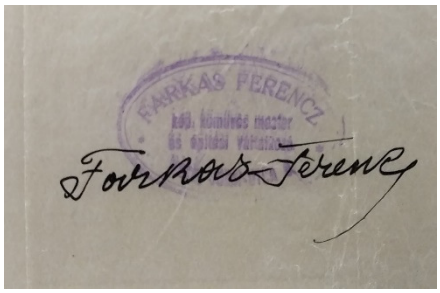 (PMH 105/4522) Az épület nem a terv szerinti megjelenéssel készült, annál egy egyszerűbb, de egységes homlokzati megjelenést kapott, mely a bővítés tervén jelenik meg. Lehetséges, hogy a bővítés az eredeti házzal egyidőben került kialakításra. Később az 1990-2000 években a ház tetőtere beépítésre került. A tetőfelépítmények kissé idegenül hatnak az épületen.
12. Állapotfotók:	*Állapotfotók 2021.:*

13. Jelenlegi állapot leírása:	Az épület egyik lakásának ablakait fehér műanyag nyílászárókra cserélték, melyek idegenül hatnak a homlokzaton. A homlokzat különösen az északi oldalon felújításra szorul. Javítandók a megszüntetett konvektorszellőzők nyomai, a homlokzaton szabadonfutó vezetékek eltakarásra szorulnak. A Báthori utca felőli eredeti fém kapu erősen megkopott.
14. Felújítási javaslat:	Az épület a homlokzati architektúra megőrzése érdekében kívülről nem hőszigetelhető. A beépített műanyag ablakok fa ablakokra cserélendők a következő felújítás során. A tetőfelépítmények felújításra, megjelenésük újragondolásra javasolt. A Báthori utca felőli eredeti fém kapu felújítandó.
15. Felújítási támogatás:	-